

IVAN BOSCO, PROMICATELJ ŽIVOTA POMOĆU ODGOJNOG DJELOVANJA*

PIERA RUFFINATTO

Pontificia Facoltà di Scienze dell'Educazione
»Auxilium«, Via Cremolino, 141
00166 Roma, Italija

Primljeno:
24. 5. 2007.

Izlaganje na
znanstvenom
skupu

UDK 371.4
Bosco, G.

Sažetak

Osvrnuvši se na početke odgojnog djela don Ivana Bosca i zadržavši se na nekim znakovitim snovima, autorica prikazuje svečevo djelovanje kao doprinos koji je usmjeren prema rastu i cjelovitom promicanju mladih. Odgojni proces opisuje se polazeći od metafore »polja« i »kuće«, tj. kao djelovanje koje s jedne strane zahtijeva ustrajan i strpljiv rad odgajatelja koji polaže duboko povjerenje u mogućnost dobra koje postoji u mladom čovjeku, a s druge strane u skladno djelo odgojne zajednice koja se po kakvoći međusobnih odnosa i predloženih vrednota predstavlja kao okruženje koje promiče rast i razvoj života.

Ključne riječi: don Bosco odgajatelj, don Boscov odgojni sustav, promicanje života

PREDGOVOR

Govoriti o »don Boscu kao promicatelju života odgojnim djelovanjem«¹ izazovan je i težak izazov. Izazovan je stoga što je odgoj po svojoj naravi djelovanje koje je usmjereno na promicanje života, na poticanje njegova rasta i na njegov razvoj sve do punine. Jedna od najpoznatijih i najdjelotvornijih metafora koje se odnose na odgoj je metafora sokratovske majeutike koja odgajatelja prikazuje kao onoga tko odgajanicu pomaže da »rodi« istinu koja je u njemu, tj. učini da iz njega izađe njegov najautentičniji dio, onaj koji na najbolji način izražava njegovo dostojanstvo kao ljudskoga bića. Taj je pothvat ujedno i vrlo težak jer je sveukupna salezijanska pedagogija posebno djelovanje koje je usmjereno na promicanje života te je stoga gotovo nemoguće govoriti o njemu sažeto bez opasnosti od njegova ograničavanja, sma-

njivanja ili čak njegove izdaje. Stoga je sve što se ovdje izlaže skroman pokušaj, bez ikakve težnje za iscrpnošću, čija je nakana da ponudi nekoliko jednostavnih prijedloga usmjerenih prema toj stvarnosti.

Ivan Bosco je osobito promicatelj života pomoću svojega očinskog odgojnog djelovanja. Sveukupan život, misao i djelo svetog odgajatelja prožeti su životom, usmjereni su i teže prema životu, obiluju životom! On je čovjek akcije, nakan pravovremeno i kreativno odgovoriti na konkretne potrebe mladih te se realistički i predano sučeliti s problemima. Don Bosco je međutim i nadasve čovjek srca, štovise, kao

* Naslov izvornika: *Giovanni Bosco, promotore della vita attraverso l'azione educativa*, u: »Rivista di Scienze dell'educazione« 45(2007)2, 86-97.

¹ Predavanje održano 20. siječnja 2007. na XXV. salezijanskim danima Salezijanske obitelji, Rim-Salesianum, 18-20. siječnja 2007.

što tvrdi Pietro Braidó, njegova se pedagogija poistovjećuje s njegovim djelovanjem, a sveukupno djelovanje s njegovom osobnošću. Sav je don Bosco u njegovu »srcu«, tj. sav je »prožet snažnom, izražajem, komuniciranom i vidljivom, iako pounutarnjenom i uvijek kontroliranom čuvstvenošću«. ² Prema tome, njegova pedagogija nije toliko teorija ili sustav koliko pedagogija koja proizlazi iz njegova života, iz onoga što don Bosco živi, iz njegova osobnoga življenog primjera. Doista, formula »slava Božja i spas duša« ispunjava njegov život, njegove spise i govore, njegove stavove i ponašanja tako da nastaje odgojno zalaganje koje nas još i danas dostiže u svojoj svježini. ³

Don Bosco, kojega Crkva priznaje »ocem i učiteljem mladeži« ⁴, primjer je svećenika odgajatelja koji se potpuno posvetio dobru mladeži, u službi njihovoga cjelovitoga rasta. Preventivni sustav koji je on primjenjivao u odgoju mladih, ima značaj istinskog duhovnog iskustva i izražava se kao »ljubav koja se besplatno dariva, crpeći snagu iz ljubavi Božje, koja pretječe svako stvorenje svojom providnošću, prati ga svojom prisutnošću i spasava ga darujući mu život« ⁵. Od početka života on je naimedopustio da ga vodi jedna jedina želja: posvećivanje sveukupnog života dobru mladeži. ⁶ Prema tome, njegovo djelo nije bilo obični izraz temperamentnog aktivizma, nego istinsko i stvarno svjesno i voljno »posvećenje«, »poslanje« kojemu je svrha bila cjelovito »spasenje« mladeži. ⁷ Odgojno salezijansko djelovanje stoga u jedinstveno i sveobuhvatno životno iskustvo uključuje i odgajatelja i odgajnika smještajući obojicu u široko obzorje kršćanskoga života koji se shvaća kao dar i kao zadaća. Pristajući uz to viđenje, predstavljam predmet ovoga razmišljanja koristeći dvije metafore koje su drage don Boscu i salezi-

janskoj tradiciji: metaforu polja i poljodjelca te metaforu doma.

1. EVO TVOG POLJA: POPUT POLJODJELJCA, ODGAJATELJ »OBRAĐUJE« ŽIVOT

San što ga je don Ivica Bosco usnuo u dobi od devet godina priznaje se kao program salezijanskoga preventivnog djelovanja i izraz njegove duhovnosti.

Pripovjedač kaže da se nalazi u »vrlo prostranu dvorištu«. Kao što nam je poznato, on je godinama djelovao na području formiranja mladih u Torinu te, koristeći taj izričaj, zapravo govori o dvorištu Oratorija u Valdoccu, neprocjenjivom mjestu odgoja i prostoru u kojemu se život mladih iskazuje u svim svojim najbitnijim dimenzijama.

Pripovijedanje oslikava razne prizore, a svaki je od njih posebno važan za shvaćanje don Boscova odgojnoga poziva. Ovdje ćemo pozornost usredotočiti na trenutak u kojemu Gospa, prijazno ga uhvativši za ruku – preplašenog nakon što je ugledao životinje kojih je puno dvorište – mologa Ivana majčinski umiruje govoreći mu: »Evo tvoga polja, tu ćeš morati raditi.« ⁸

² P. BRAIDÓ, *Prevenire non reprimere. Il sistema educativo di don Bosco*, LAS, Roma, 1999, str. 181-182.

³ Usp. isto, str. 185.

⁴ Usp. IVAN PAVAO II, *Otac i učitelj mladeži. Pismo »Iuvenum Patris« Ivana Pavla II don Egidiju Viganđu, vrhovnom poglavaru Družbe svetog Franje Saleškog prigodom stogodišnjice smrti svetog Ivana Bosca*, Katchetski salezijanski centar, Zagreb, 1988, br. 1.

⁵ *Konstitucije Družbe svetog Franje Saleškoga*, Hrvatski salezijanski provincijalat, Zagreb, 1987, čl. 20.

⁶ Usp. G. B. LEMOYNE, *Memorie biografiche di don Giovanni Bosco I*, Tip. Salesiana SEI, S. Benigno Canavese-Torino, 1898, str. 249.

⁷ Usp. P. BRAIDÓ, *Prevenire non reprimere*, str. 179.

⁸ I. BOSCO, *Uspomene iz Oratorija svetog Franje Saleškoga*, Katchetski salezijanski centar, Zagreb, 2007, str. 69.

Slika polja upotrebljena je kao metafora koja upućuje na odgojno djelovanje. To djelovanje naime ima svoj prirodni ritam koji valja poštivati, štoviše, valja mu služiti. Ivan mora »naučiti« taj ritam, ponizno usklađujući svoj korak s korakom mladića koji rastu te postati snažan i odlučan kako bi se sučelio s vlastitim poteškoćama s kojima će se susresti u ulozu odgajatelja. Život mladića je ono plodno polje koje očekuje mudra seljaka koji ga je sposoban obrađivati kako bi urodilo plodom. Između »polja« i »seljaka« uspostavlja se stoga određena vrsta saveza koja se temelji na poštivanju, povjerenju i ljubavi, intiman i dubok odnos koji je jamstvo plodnosti i budućnosti.

Zbog njena unutarnjeg bogatstva i punine, tu su sliku upotrebljavali i don Boscovi nasljednici. Don Filip Rinaldi npr. tvrdi:

»Don Bosco je bio uvjeren da ćemo žeti ono što sijemo. U odgoju se sije pomoću riječi, pogleda, kretnje, djela, načina ponašanja. Sve ono što radimo u prisutnosti mladeži sjeme je bačeno u zemlju. Mladež je djevičansko tlo koje sakuplja naše najmanje dojmove, pa i one kojih nismo svjesni. Don Bosco je stoga bio uvjeren da valja sijati samo ono što mladež mora sakupljati, ono što želimo da proizvede plodove. Djevičansko tlo ima snagu plodnosti, stoga je potrebno sjemena.«⁹

Tu se pozornost postupno pomiče od polja na poljodjelca koji se brine za to polje. Bez poljodjelca sjeme se ne može baciti, a tlo ne samo da ostaje neobrađeno i neplodno, nego je i obraslo svakovrsnim korovom. Za don Bosca, prema tome, uspjeh odgojnoga djela ovisi poglavito o kompetentnosti poljodjelca koji sije u prikladno vrijeme, a zatim brižno i razborito obrađuje klice koje se pojavljuju. On sam o tome govori za vrijeme duhovnih vježbi u Lanžu 1876. godine:

»Gledajte vrtlara s kolikom se brižnošću trudi uzgojiti svaku biljku. Reklo bi se da je to trud bačen u vjetar. Vrtlar međutim zna da će mu biljka s vremenom obilno uzvratiti te se stoga ne obazire na poteškoće. Počet će raditi i znojiti se da bi pripravio tlo. Ovdje kopa, tamo prekopava, zatim gnoji, plijevi, sadi ili polaže sjeme. Nakon toga, kao da je sve to malo, mnogo brige i pozornosti ulaže pazeći da se ne gazi po mjestu na kojemu je sadio, da mu ptice i kokoši ne pozoblju sjeme! Kad vidi kako sjeme klija, milo ga promatra: Oh! Klija, već ima dva, tri lista... Zatim misli na cijepljenje. Oh, kako pažljivo odabire cijep s najbolje biljke u svom vrtu, reže s nje granu, omotava je, pokriva, brine se da se ne osuši od hladnoće ili vlage. Kad nakon toga biljka uzraste te se nagnje ili prigiba na jednu stranu, odmah nastoji staviti potporanj kako bi rasla uspravno. Ako se boji da su stabljika ili deblu preslabi, i da bi ih vjetar ili oluja mogli srušiti, stavlja uz njih veliki kolac, povezuje ih i obavija, kako se ne bi dogodilo ono čega se boji. Zašto se ti, o moj vrtlaru, toliko brineš za tu biljku? – Jer ne budem li tako učinio, ona neće uroditi plodom; želim li imati mnogo i dobrih plodova, moram tako učiniti. – Nažalost, pazite, unatoč svemu tome, često sjeme ugiba, a biljka se osuši. Nadajući se da će se kasnije oporaviti, vrtlar se oko njih uvelike brine.

I mi smo, dragi moji, vrtlari, obrađivači Gospodnjeg vinograda. Želimo li da naš rad bude plodan, moramo vrlo brižno skrbiti za biljke koje su nam povjerene.

⁹ F. RINALDI, *Conferenze di don Filippo Rinaldi sulla pratica del sistema preventivo tenute alle Suore di Nizza Monferrato dal 19 al 21 febbraio 1917 su richiesta della Madre Generale Madre Caterina Daghero*, u: Središnji arhiv Kćeri Marije Pomoćnice, A 383-9-32, otipkani spis, 1.

Nažalost, unatoč mnogim nastojanjima i naporima, sjeme će se osušiti, a biljka će loše završiti. Ako međutim stvarno učinimo sve spomenuto, u većini će slučajeva biljka dobro napredovati... Ako i ne uznapreduje, gospodar vinograda će nas jednako nagraditi, jer je jako dobar! Imajte to na umu, ne vrijedi se srditi, ne vrijedi se iznenada ljutiti. Stalno je potrebna strpljivost, tj. postojanost, ustrajnost, nastojanje.»¹⁰

Ta metafora, kojom se don Bosco mu dro poslužio, može vrijediti i za antropološko razmišljanje. »Nježna mladica« koju seljak njeguje jesu mladi koje sveti odgajatelj smatra »najosjetljivijim i najdragocijenijim dijelom ljudskoga društva, na kojemu se temelje nade u sretnu budućnost«¹¹. Oni su »radost i naslada njegovim očima i njegovu srcu«, oni uz koje je vezano njegovo očinsko čuvstvo, oni na koje je potrošio život i za čiji se život zanima više od svega.

Don Bosco nam ovdje iznosi vrlo optimistično viđenje svijeta mladih. Ne zapadajući u idealizme ili u rousseauovska viđenja, nego ostajući na tragovima kršćanskog realizma, on mladoga čovjeka smatra nositeljem skrivenih resursa i bogatstava, kao što i sjeme u sebi ima mogućnost da postane biljka i urodi plodovima. To poimanje osobe kao žarišta sveukupnoga preventivnog sustava zahtijeva da se od njega polazi i da se k njemu uvijek vraća. Mladi čovjek promatra se kao glavni subjekt vlastitoga rasta, kao onaj kojemu valja pristupiti u njegovoj slobodi, poticati njegovu žed za znanjem, uključiti njegove afektivne snage i želje njegova srca. Don Bosco je duboko uvjeren da svi mladi imaju razum po kojemu mogu spoznati dobro koje im se čini te osjetljivo srce koje se lako otvara za zahvalnost.¹²

Don Bosco na mladenačku nestalnost gleda pozitivnim okom, ispunjen realizmom i povjerenjem u njihove mogućnosti.

Odatle proizlazi stav nade i optimizma s obzirom na mlade, kakvo god bilo njihovo polazište, u uvjerenju da su i poteškoće i patnje korisna iskustva za rast osobe jer je iznutra osnažuju i ohrabruju kad naiđu na poteškoće.

To uvjerenje upućuje na pojam *otpornost*, izričaj koji se u današnjoj znanstvenoj literaturi upotrebljava kako bi se ukazalo na sposobnost neke osobe da se sučeli sa svakodnevnim životnim poteškoćama te odoli emocionalnom stresu i preprekama. Nadalje, opisuje ga se kao otpornost prema razaranju ili kao sposobnost za izgradnju buduću da pojedinac ima sposobnost zaštićivanja svojeg integriteta kad je podvrgnut velikim pritiscima te mogućnost da sebi izgradi normalan život unatoč protivljenjima. Pojam *otpornost* zanimljiv je jer odgajatelju nalaže da ne naglašava nedostatke, neprikladnosti, neprilagođenost, nemar, slabost karaktera, nego da svoju pozornost usredotoči i svoju energiju uloži u pozitivne elemente kako bi povećao sposobnost otpora i poboljšao kakvoću života.¹³ Korištena na odgojnom području, *otpornost* promiče priznavanje i vrednovanje resursa osobe naglašavajući povjerenje i ohrabrujući želju i volju za promjenom života umjesto predaje.¹⁴

¹⁰ MB XII, str. 457.

¹¹ G. BOSCO, *Cenno storico sullo sviluppo dell'opera degli oratori a Torino dal 1841 al 1862*, u: P. BRAIDO (ur.), *Don Bosco educatore. Scritti e testimonianze*, LAS, Roma, 1992, str. 108.

¹² Usp. ISTI, *Dialogo con Francesco Bodrato* (kritičko izdanje priredio A. Da Silva Ferreira), u: isto, str. 197.

¹³ Usp. M. CAVALLO, *Ragazzi senza. Disagio, devianza e delinquenza*, Bruno Mondadori, Milano, 2002, str. 135.

¹⁴ Usp. A. COLOMBO, »La risposta del metodo educativo di don Bosco«, u: *Rigenerare la società a partire dai giovani. L'arte della relazione educativa. Atti della 1ª Convention nazionale su Sistema Preventivo. Roma 11-12 ottobre 2003*, Istituto FMA, Roma, 2003, str. 85.

To je ono što je učinio don Bosco kad se na početku svoga svećeničkog života brinuo za dječake zatvorene u torinskim tamnicama. Posjećivao ih je, poklanjao im dodatno povjerenje, slušao ih, žalio zbog njihovih kazni i plakao s njima, ali ih je iznad svega pozivao da u samima sebi pronađu želju za dobrim i snagom da ga ostvare. Oslanjajući se na povjerenje, govorio im je o Bogu i njegovoj ljubavi, o njegovoj prisutnosti u njihovu životu i tako ih otvarao za nadu.¹⁵ Sigurnost koja ga je podržavala u njegovu odgojnom djelovanju bila je »da se u svakom, pa i najnesretnijem dječaku, nalazi mjesto koje je pristupačno za dobro te je prva dužnost odgovajatelja da potraži tu točku, tu osjetljivu žicu srca i upotrijebi je«. ¹⁶ Prema tome, i najnepovoljnije situacije mogu mladome čovjeku ponuditi mogućnost za rast i sazrijevanje počevši od stava nade i povjerenja u sebe sama, u druge i u svijet.

2. »OVDJE JE MOJA KUĆA«: ORATORIJ KAO RADIONICA ŽIVOTA I ZA ŽIVOT

U *Uspomenama iz Oratorija* don Bosco pripovijeda o snu koji je usnuo godine 1844. i koji je on sam protumačio »dodatkom onoga [sna] što sam ga usnuo u Becchiju«.

Bila je druga nedjelja u listopadu, večer koja je prethodila preseljenju njegova oratorija u Utočište markize Barolo. Don Bosco je bio zabrinut zbog neizvjesnosti mjesta, sredstava i osoba. U snu mu se učinilo da se nalazi usred mnoštva životinja koje su stvarale veliku buku i od kojih je uplašen htio pobjeći. Zaustavila ga je neka gospođa obučena kao pastirica koja ga je pozvala da je slijedi. Dok je don Bosco obilazio razna mjesta u pratnji pastirice, životinje su se postupno mijenjale u janjce. Na kraju puta našao se u vrlo prostranu dvo-

rištu na kraju kojega se nalazila crkva. Stado se sada sastojalo gotovo u potpunosti od janjaca, a mnogi od njih mijenjali su se u pastire koji su rastući skrbili za druge. Tajanstvena gospođa pozvala je don Bosca da pozorno promotri polje na kojem su se nalazili: u središtu je ugledao divnu crkvu unutar koje je bilo napisano: *Hic domus mea, inde gloria mea*.

Veza kojom pripovjedač povezuje svoj san kao devetogodišnjaka s onim iz 1844. pretpostavlja da je za don Bosca jedan bio nastavak drugoga. Kuća o kojoj govori pastirica unaprijed prikazuje baziliku Marije Pomoćnice koja će biti sagrađena 1868, ali se ona može poistovjetiti i sa stalnim sjedištem Oratorija koje je konačno pronađeno 1846. nakon raznih i bolnih preseljenja.

Metafora kuće bogata je sugestijama. Prevedemo li tu riječ u odgovarajuću englesku riječ, to će nam pomoći da dublje shvatimo njezino značenje. Doista, možemo misliti na *house* kao na zgradu u kojoj se okuplja i živi obitelj ili na *home* kao mjesto obiteljskih odnosa, »gnijezdo« u kojemu se začinje i stvara život, u radosti zajedničke ljubave. Oratorij u Valdoccu, u don Boscovim nakanama ima oba spomenuta obilježja. On je *house* ukoliko je mjesto pribavljeno uz cijenu velikih moralnih i materijalnih napora. Realizam i osjećaj za konkretno naime usmjeravaju don Bosca da potraži kuću u kojoj mladi mogu pronaći alternativu za ulicu, gdje mogu živjeti dostojanstveno zaštićeni od gladi, hladnoće, usamljenosti i gdje mogu naučiti zanat kako bi se pripravili za život. To je ujedno i mjesto u kojemu će se osjećati kod kuće i dom, tj. to je *home*. Unutar tih zidina stvara se stoga obiteljsko ozračje u kojemu se pronalazi radost najintimnijih

¹⁵ Usp. *isto*.

¹⁶ MB V 367.

čuvstava, tj. u kojemu se mladići osjećaju ljubljenima, osjećaju da netko za njih skrbi, da im pomaže da rastu u ozračju ispunjenom vrednotama i formativnim prijedlozima.

»Kuća« oratorija je to mjesto u kojemu se rađa život na raznim razinama jer su ljudi koji u njoj žive angažirani u izgradnji oživljujućih i humanizirajućih odnosa. U njoj odgajatelji i mladi sačinjavaju široku i složenu obitelj: »zajednicu susreta koji se sastoje od najrazličitijih aktivnosti, interesa i osjećaja mladih koji potječu iz raznih društvenih sredina i odgajatelja, svećenika, redovnika i laika otvorenoga srca i razuma koji su na raspolaganju mladima. To je rekreativno središte radosti, ali i izvor osobnog i društvenog, jasnog i živahnog angažmana«¹⁷. Ona je pokretačko središte života, odgojnih i kulturalnih prijedloga; mjesto razlučivanja otvoreno životu u kojemu se više od količine iskustava teži za njihovom formativnom kakvoćom. Stoga ta iskustva, da bi utjecala na život dječaka, moraju biti zanimljiva, pozivati na uključivanje, sukladna njihovoj dobi i položaju, a istovremeno moraju biti u stanju zadovoljiti žed za životom svijui, jer se dobro zna da se svi ne nalaze na istoj razini rasta i dozrijevanja.

To je ono što don Bosco opisuje u *Životima mladih* koje je on osobno pripovijedao. U Valdoccu nalaze kuću u kojoj će rasti i dozrijevat i dječaci koji su međusobno vrlo različiti po podrijetlu, polazišnoj situaciji i obilježjima temperamenta. Ovdje Mihael Magone ima iste šanse za dozrijevanje i rast kao i Dominik Savio, jer su obojica prihvaćena i shvaćena u njihovoj polazišnoj situaciji i obojici se pomaže da postignu ljudsku i kršćansku zrelost.

Živahni Magone npr. vrlo je dirnut i očaran veseljem, kretanjem i vedrinom koju uočava u Oratoriju. Polazeći od tih činjenica, on započinje put postupnog otkri-

vanja vrednota. Shvaća da je radost nešto što se bitno razlikuje od osjećaja ugone jer proizlazi iz dubokog izvora zajedništva s Bogom i iz milosnog života. U nju ga odgajatelji i revni drugovi postupno uključuju.¹⁸

Za mladog se Dominika naprotiv susret s don Boscom i njegovim prijedlozima svetosti događa u trenutku koji je za njega najprikladniji. Odgajatelj zna »uočiti« pravi trenutak kako bi mladiću otvorio nova obzorja u kojima se on vrlo dobro osjeća, poput tkanine u rukama krojača.¹⁹ Za obojicu je prema tome idealno okruženje kuća u kojoj se može pronaći ne samo čuvstvo nekog oca nego i vodstvo mudra učitelja, zajedništvo s društvom mladića i odgajatelja koji ohrabruju svojim svjedočenjem. Mihael i Dominik samo su dva primjera kako se oratorij u Valdoccu može definirati istinskom i stvarnom radionicom *života* i za *život* u kojoj se svi zajedno i svatko zasebno osjeća voljeni i vrednovani, mjesto u kojemu se skrbi za svakoga revno i vrlo pažljivo nastojeći umnožiti svaki i najmanji dašak života i predusresti bilo kakvo iskustvo smrti. Kad don Ivan Cagliero, nakon što je imenovan generalnim ravnateljem Ustanove Kćeri Marije Pomoćnice, pita don Bosca za mjerila po kojima će vrednovati nastajuću ustanovu i razmotriti vjerodostojnost mladih redovnica odgajateljica, svetac jasno i sigurno odgovara:

¹⁷ P. BRAIDO, »Le proposte metodologiche principali del Sistema Preventivo di don Bosco«, u: *Il sistema educativo di don Bosco tra pedagogia antica e nuova. Atti del Convegno Europeo Salesiano sul sistema educativo di don Bosco*, Elledici, Leumann (To), 1974, str. 48.

¹⁸ Usp. G. BOSCO, *Cenno biografico sul giovanetto Magone Michele allievo dell'Oratorio di S. Francesco di Sales per cura del Sacerdote Bosco Giovanni*, Tipografia Paravia, Torino, 1861.

¹⁹ Usp. ISTI, *Vita del giovanetto Savio Domenico allievo dell'Oratorio di San Francesco di Sales per cura del sacerdote Giovanni Bosco*, Tipografia e libreria salesiana, Torino, 1878.

»Ti poznaješ duh našeg Oratorija, naš preventivni sustav i tajnu kako da te mladi zavole, slušaju i budu ti poslušni. Voledći sve i ne ponižavajući nikoga, valja biti nazočan danju i noću uz očinsko bdijenje, strpljivu karitativnu ljubav i postojanu dobrostivost. To ima i dobra majka Mazzarello te se prema tome možemo pouzdati i u upravljanje tom ustanovom i u vođenje sestara.«

Tajna se prema tome nalazi u umješnosti poljodjeljca koji zna skrbiti za život svakog mladica pokazujući istinsko i posebno odgojno umijeće: zna iskazati geste ljubavi koje oživljavaju osobu iznutra, a ujedno bdije nad samim sobom i nad okruženjem kako ga ništa ne bi umrtvljavalo i ponižavalo. Nikakvo ponašanje i nijedna riječ prema tome ne smiju iskazivati samovolju, nadmoćnost ili nasilje, jer to istovremeno znači »radati smrt« umjesto ostaviti život da raste i razvija se. To je temeljna nakana koja od salezijanskog okruženja tvori »program rasta« koji obilježava kriterij preventivnosti shvaćen kao način odgoja i promicanje života.

U kući Oratorija promiče se život napose i prije svega pomoću odgojne ljubavi s izrazito humanim značajkama koje se izriču svim nijansama srca, uključujući i ono majčinsko. To se vidljivo ostvaruje blagošću, strpljivošću, ljubaznošću, prijateljstvom, bliskošću, povjerenjem. Sve te izričaje mogu živjeti jedino odgajatelji s očinskim srcem:

»Želite li biti promicatelji istinskog dobra naših odgajanika i potaknuti ih da vrše svoju dužnost, nikad ne smijete zaboraviti da vi predstavljate roditelje te drage mladeži [...]. Stoga, želite li biti istinski očevi svojih učenika, morate imati i očinsko srce.«²⁰

Da biste imali takvo srce, valja vam njegovati zajedničke ideale, vrednote, čuv-

stva, znati stvoriti onu »struju« koja odgajateljima omogućuje da »osvoje srce« odgajanika.²¹ Obostrano osvojiti ili ukrasti srce, stvoriti dobar odnos između odgajatelja i učenika u biti je pretpostavka za ostvarivanje odgojnog postupka u cjelini, tj. sudjelovanja i u unaprijed izabranim ciljevima i u sredstvima.²² Zahvaljujući »srcu« ostvaruje se plodno iskustvo povjerljivosti u zajednici poglavara i drugova, koje se temelji na obostranom povjerenju i prijateljstvu, sve do promicanja radosne svijesti o vrijednosti toga zajedničkog povjerenja i prijateljstva, sve do procvata radosne svijesti o vrijednosti zajedničkog života i djelovanja, stvarnog uvođenja u društvenost.²³

Odgojno očinstvo postaje prema tome najvažniji »izazov« koji odgajatelje potiče da postanu »generativni«, tj. da se osposobe za rađanje života mladih zahvaljujući svojoj kakvoći uspostavljanja odnosa ali i pomoću bogatstva ljudskih i duhovnih darova kojima su ispunjeni. Tako oni postaju uzori, svjedoci, istinski tumači života pomoću riječi i djela, uklanjajući nepovjerenje i skladno slažući dva jednako bitna čimbenika odgoja: autoritet i slobodu. »Obiteljski duh« koji se stvara jest povoljnije ozračje kako bi se različitost dobi, zrelosti i uloga pretvorilo u skladnost ciljeva i u suodgovornu uporabu sredstava.

Tako shvaćena, »kuća« Oratorija postaje životni prostor u kojem se osjećamo pozvani na odgovornost u vršenju vlastite dužnosti, angažirani u učenju i radu, spo-

20 G. CAGLIERO, [*Memoria storica su Maria Domenica Mazzarello*], 1918, u: AGFMA 020 04-1-01, izvorni rukopis.

21 G. BOSCO, *Dei castighi da infliggersi*, u: P. BRAIDO (ur.), *Don Bosco educatore*, str. 319.

22 Usp. ISTI, *Due lettere datate da Roma 10 maggio 1884*, u: *ondje*, 385.

23 Usp. P. STELLA, *Don Bosco*, Il Mulino, Bologna, 2001, str. 60.

sobni za uspostavljanje sređenih i zdravih međusobnih odnosa.

Kako bi se promicalo sudjelovanje, presudna važnost i priznavanje osebnosti svakog dječaka, zajednica Oratorija raščlanjena je u manje cjeline. One pod budnim don Boscovim upravljanjem i pomoću njegovoga animacijskog djelovanja u određenoj mjeri pomažu da mladići postanu aktivni suradnici odgajatelja u vlastitu dozrijevanju.²⁴

Te podskupine, nazvane »družbice«, nastaju kao iskustvo koje je otvoreno za najveći mogući broj mladića i kao raznolika ponuda koju svi mogu prihvatiti. Razine skupine su religiozne, kulturalne, društvene, rekreativne, ali se sve razlikuju kao mjesto rasta i prigoda za korisno služenje okruženju. Unutar tih skupina, dječaci se, prema onome što don Bosco piše ravnateljima, moraju osjetiti protagonistima: »Družbice neka budu djelo dječaka, ti ćeš biti samo promicatelj, a ne ravnatelj.«²⁵ Za mladiće koji su živjeli u razosobljenim sredinama ili u onima bez pozitivnih društvenih odnosa, »družbice« imaju dragocjenu odgojnu ulogu jer potiču odgovornost, uspostavljanje prijateljstava, dozrievanje dobrih običaja i, kao što don Bosco osobno potvrđuje, bodre na takmičenje među drugovima:

»Činjenica da su mnogi zajedno umnogome doprinosi stvaranju veselja, pobožnosti i učenja. To je prednost koju nalazite vi koji ste u oratoriju. Biti zajedno s mnogima drugima povećava veselje vaše rekreacije, uklanja melankoliju kad bi ta ružna čarobnica željela ući u vaše srce. Biti mnogi ohrabruje podnošenje poteškoća u učenju, služi kao poticaj za uočavanje koristi od drugih, jedan drugome priopćuju vlastite spoznaje, vlastite ideje i tako uče od drugoga. Biti mnogi koji čine dobro pokreće nas a da toga nismo niti svjesni.«²⁶

Odgojna zajednica tako postaje »preventivna« u najcjelovitijem smislu riječi, tj. mjesto na kojemu dječaci ne samo da pronalaze zaštitu od opasnosti na ulici nego i nadasve mogućnost za čuvstvene veze obilježene obiteljskim ozračjem koje im je prijeko potrebno u razvoju. To im omogućuje da uspostavljaju dobre ljudske odnose s odraslima. U tom smislu zajednica je mjesto gdje se svakoga trenutka obnavlja postojanje, poput plodne utrobe u kojoj se hrani život, njeguju ideali, sazrijeva razum, razvija čuvstvenost, usmjeruje prema stručnosti kao izboru zvanja. U odgojnoj zajednici smisao života osnažuje se zahvaljujući kvalificiranom kršćanskom religioznom iskustvu koje želi mlade odgajati za iskren odnos s Bogom, koji je konačni smisao ljudskog postojanja i povijesti.

U zajednici se ne teži za ostvarivanjem jednostavnog »psihološkog sklada« s djecom, nego se mlade nastoji odgajati za milosni život, koji će ih moći, hranjen sakramentima, temeljito promijeniti i podržati u procesu cjelovitog rasta. Vjera mladima ne samo da nudi šira životna obzorja u kojima će lakše naći smisao, nego je don Boscov prijedlog izvor radosti. Doista, otkrivajući da ga Bog ljubi i da je stvoren na njegovu sliku i priliku, čovjeku vraća smisao u njegovu vrijednost i dostojanstvo.

ZAVRŠNO RAZMIŠLJANJE

Predstavljajući Zbornik o salezijanskom kolokviju koji je 1996. održan u Barceloni, Cosimo Semeraro je ustvrdio da je kultura života s jedne strane urođena mladima

²⁴ Usp. P. BRAIDO, *Prevenire non reprimere*, str. 239.

²⁵ Usp. ISTI, *Don Bosco prete dei giovani nel secolo delle libertà I*, LAS, Roma, 2003, str. 318.

²⁶ G. BOSCO, *Ricordi confidenziali*, u: P. BRAIDO (ur.), *Don Bosco educatore*, str. 83.

te da s druge strane od početka obilježava salezijanski odgojni projekt.²⁷ Ta tvrdnja i danas je valjana i sačuvala je svoje duboko značenje. Kao što smo pokušali pokazati, promicanje života pomoću odgojnog djelovanja predstavlja istinsku jezgru (srce) don Boscova preventivnog sustava i odgovara dubokim potrebama za smislom i za budućnošću mladih svih vremena, posebice današnjih mladih.

Papa Benedikt XVI je, susrećući se s delegatima 236 talijanskih biskupija koji su došli u Veronu na 4. talijanski nacionalni crkveni susret (16-20. listopada 2006), ponovno istaknuo središnje mjesto Kristova uskrsnuća, izvora života i nade. U kršćanskom propovijedanju i svjedočenju Kristovo je uskrsnuće dalo novu dimenziju životu i stvarnosti iz koje izranja nov svijet, koji neprekidno prožima naš život, preoblikuje ga i privlači. Odatle zahtjevan angažman koji svakog kršćanina poziva da u samome sebi produbi tu novost, koja jedina može darovati nadu i radost, povjerenje u život i optimizam prema budućnosti.

Odgaj osoba, u toj perspektivi, postaje veoma važan te poprima obilježje istinskog i stvarnog zvanja što ga Marija Pomoćnica predaje svakoj odgajateljici i odgajatelju koji se nadahnjuju preventivnim sustavom Ivana Bosca. Kao što kaže majka Antonija Colombo, vrhovna poglavarica Družbe sestara Kćeri Marije Pomoćnice, od Marije se uči biti na strani života da bi se promicala nada, unaprijed uočavale potrebe mladih i konkretno djelovalo kao što je to ona činila u Kani.²⁸ Ona, kao što je to učinila s malim Ivanom Boscom, svakoga »uzima« za ruku i usmjeruje prema viđenju koje izaziva na »dar novoga vina posredstvom preventivnog odgoja«²⁹. To je poslanje istovjetno onomu vrhovnog poglavara Salezijanske družbe, don Pascuala Chaveza, u pobudnici za 2007. godinu: *Prihvatimo*

život kao Božji dar. Odgojno djelovanje ukorjenjuje se izravno u evanđelju, prihvaća karakteristične crte preventivnog sustava i pretvara se u angažman na stvaranju odgojnih zajednica koje nadahnjuje »duh Valdocca i Mornesea«³⁰.

Odgajateljice i odgajatelji su stoga pozvani prihvatiti život mladih kao »evanđelje« i osjetiti ga kao čuvara neizmjenjnih bogatstava jer je ono dragocjeni Božji *dar*. Nakon toga trebaju odgovorno prihvatiti ne samo obranu života i skrb za život nego i njegovo cjelovito promicanje pomažući mladima da ga vrednuju i preoblikuju u poslanju, tj. da ga prihvate kao *zadaću*.

Ta činjenica duboko preispituje zvanje svake odgajateljice i odgajatelja koji su pozvani da budu »suradnici« u procesu rasta mladih i da promisle o angažiranju na promicanju života na svim razinama kao oblika koji daje identitet i kakvoću vlastitom poslanju. To je dragocjen doprinos »oslobađanju« života u mladima jer budi dobro u svakome i vodi ga postupno prema njegovu punom razvoju. Istovremeno doprinosi isticanju antropoloških razloga koji utemeljuju i podržavaju poštivanje svakog ljudskog života.

Poziv na prihvaćanje života kao evanđelja pretpostavlja i djelovanje za evanđelje života, a to znači dopustiti da nas vodi Božja ljubav prema životu. Stoga se postavlja pitanje o radu svake odgajateljice i odgajatelja, što se izriče kao služenje usmjerenom prema svima, ali posebno prema onima koji su na neki način zakinuti: djeci,

²⁷ MB VII 602.

²⁸ Usp. C. SEMERARO (ur.), *I giovani tra cultura della vita e cultura della morte. Problematica e orientamenti formativi*, Sciascia Editore, Caltanissetta, 1999, str. 9.

²⁹ Usp. A. COLOMBO, *Lettera circolare n° 880*, 24. studenoga 2006.

³⁰ *Isto*.

siromašnima, bolesnima, starcima. Izvorna novost evanđelja života postaje tako srž poruke, sadržaj i cilj svakoga pojedinog odgojnog projekta, duša zajedničarskog razlučivanja. Taj poziv stoga posebno zahvaća odgojne zajednice i poziva ih da se umreže kako bi nastala nova kultura života.

Zaključimo. Slika »kuće« koja je ovdje upotrebljena usmjeruje »stil« prisutnosti i odgojni zahvat prema zalaganju za stvaranje odgojnih zajednica koje nadahnjuje »oživljavajuće« ozračje, okruženje koje promiče rast svakog svog člana i u kojemu odgajamo druge i sebe same obostrano. Tu

nitko nije gospodar tuđega života, nego su svi ponizni služitelji. Svim odgajateljicama i odgajateljima povjerena je zadaća da pokrenu zajednice u kojima žive kako bi one postale radionice života i za život, tj. mjesta prožeta potvrđivanjem života i radovanja životu, te da rade zajedno. Pozvani su na angažiranje i suodgovornost, žar i hrabro djelovanje. Preventivni sustav, koji se živi kao odgojna metoda i kao duhovnost, tako će oživiti i aktualizirati don Boscovo očinsko srce i Marijinu majčinsku skrb za život i nadu čovječanstva i današnjih mladih.